

Самур

№ 7 (372) 2024-йисан 31-октябрь

Онлайн

1992-йисан январдила акъатзава
Цийивилер
www.samurpress.net

И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я

БАКУДИЗ ТЕКЛИФ АВУНА

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева алай йисан 22-24-октябр-диз Россиядин Казан шегъерда кыле фейи БРИКС-дин саммитда иштиракна. Им дуьшуьшдин кар туш. Азербайжан-диз БРИКС-дик экечиз кIанзава. Вучиз лагъайтIа БРИКС-дин дуьньядин сия-сатдиз талукъ кылин аспекти геле-жегдин экономикадиз талукъ системади Азербайжандин къецепатан сиясатдин максадрив къазва. Чи уьлкве паталди БРИКС-дик экечIун ада тухузвай аслу тушир къецепатан сиясат давамарун я.

Мярекатдин вахтунда Президент Илгъам Алиев РФ-дин Президент В.Путинахъ ва маса уьлквейрин регъберрихъ галаз гуьруьшмиш хъана. Ада вири иштирак-чийриз ноябрдин вацра ООР-дин Бакуда кыле фена кIанзавай СОР 29 конферен-циядиз теклифна.

БРИКС-дин саммитдин вахтунда, 24-октябр-диз Президент Илгъам Алиев Казанда Эрме-нистандин кыл Никол Пашинянахъ галазни гуьруьшмиш хъана. Абуру къве патан ис-лягъвилин крар кыле тухуникай, талукъ икърардикай, сергъятар тайинарунин месэлайрикай ва къве патазни герек тир маса месэлайрикай веревирдер авуна. И месэлайр жезмай къван куьруь вахтунда гъялун патал къецепатан крарин министр-риз къве патан меслятар давамардай тапшу-ругъ гана.

ЗАРБДИЗ ФИДА

И йисан эхирра, я тахъайтIа, виликай къвез-май йисан сифте кылера Баку-Балакен ракьун рехъ кардик кутада. Гъавилий гъазурвилин крар йигинарнава. Балакендиз физвай ракьун рехъ кылай-кылди куьгъне хъанва лугъуз ам цийи хъийизва. Рехъ туькIурна куьтягъиз тIимил ама. Куьгъне поезд зарбдиз фидай по-езддив эвез ийида.

Балакендиз ксудай вагонар авай поезд фида. Гъавилий куьгъне вагонар цийи къайдада туь-хкIурзава, ина гъар жуьредин къулайвилер арадал гъизва. Поездда аваз физвай ин-санриз къуллугъ авунин ерини хъсанарда. Са гафуналди, Бакудай Балакендиз поезд-да аваз гъам зарбдиз физ жеда, гъамни регъятдиз.

КцIар райондин Кылагъ хуьр

ЧИ КЪЕГЪАЛ РУХВАЯР

СЕЙФЕДИН КЪУЛИЕВ

Адаз неинки къурушвийри, гъакIни Кыблепатан Дагъустандин лезги районрин агъалийри «халкъ-дин даях» лугъудай. Вучиз лагъай-тIа вишералди инсанриз уьмуьр-дин яцIарай акъатиз куьмек гана. 40 йисуз колхоздиз ва совхоздиз регъбервал гайи Сейфедина Къули-ев неинки Дагъустандиз, гъакIни Вири СССР-диз майишатдин кар-дал кIвалахзавай зурба къуллугъ-гъли хъиз сейли тир.

1908-1984-йисара яшамиш хъайи, сифте яз 1931-йисуз Къу-рушдал тешкил хъайи Карл Марк-сан тIварцихъ галай колхоздиз регъбервал гайи ада гуьгъуьнлай гъам и хуьруьн, гъамни Ахцегъ ва Докъузпара районрин уьмуьрда чIехи роль къугъванай. Адан ри-кIелай тефир къуллугърикай сад ам я хъи, 1952-йисуз Совет гъуку-матди Къуруш хуьруьн агъалияр ватандивай виш километррал-ди яргъаз - Хасавюрт райондиз куьчарайла эхирдал къван 1000 хизандин къайгъу чIугунай, ина абуруз къулайвилер арадал гъа-

най, Цийи Къуруш тIвар эцигай хуьр вичихъ кылди завод, фабри-ка авай чIехи поселокдиз элкьуьр-най. Халкъдин ихтиярар хуьн па-тал датIана женг чIугунай.

Гзаф йисара гъакъисагъвилел-ди чIугур зегъметдай Сейфедина Къулиеваз пуд Ленинан орден, са шумуд медаль, «Дагъустандин лайихлу уьзуьмчи», «Жегъилрин лайихлу несигъатчи» гуьрмет-дин тIварар гана. 1971-йисуз С.Къулиев «Социализмдин Зегъ-метдин Игит» тIварцIиз лайихлу хъана. Магъачкъаладин са куьче-диз адан тIвар ганва. Машгъур-вилин Аллеяда игитдин гуьмбет хкажнава.

ИДРИС ДАШТИЕВ

Вири дуьньядиз сейли алим, техникадин илимрин доктор, профессор Идрис Даштиев 1949-йисуз Дагъустан Республикадин Миграгъ хуьре дидедиз хъана. Юкъван мектеб къизил медалдиз акъалтIарай ада, Москвада кIелун давамарна, ина зурба алим хъиз машгъур хъана.

1973-йисалай Москвада кIвалахзавай Идрис Даштиев махсус машинаар акъуддай илимдинни ахтармишунрин институтдин меркездин кылин конструктордин заместитель я. Гъа са вахтунда ада Бауманан тIварцихъ галай академияда тарсарни гузва. 200 къван илимдин кIвалахрин автор тир адан гзаф эсерар дуьньядин цIудралди чIалариз элкьуьрнава. Ам машинаар акъудунин рекъай 80 патентдин ва изобретенидин автор я. Адан изобретенийрикай уьлкве душманрикай хуьдай санайида, гъакIни «Булава», «Искандер» «Тополь», «Ярс» ва и жуьредин маса космосдин аппаратра менфят къачузва.

Алимди илимдинни техникадин рекъай къазанмишай агалкъунрай цIудралди премияр ва гуьрметдин тIварар къачунва. Адаз гъакIни «Москва вилайтдин илимдин лайихлу деятель», «РФ-дин лайихлу конструктор» хътин гуьрметдин тIварар ганва. И.Даштиев РФ-дин Гъукуматдин премиядин лауреат я.

“ЛЕЗГИНКА” КЪУЪЛ

■ Чи “Лезгинка” къуъл вири дуъньядиз сейли я. Адал гъейран хъайи дуъньядин машгъур композиторри, алумри, кхъирагри, шаирри, журналистри, сиягъатчийри ва масабур “Лезгинкадилай” гъикъван хъсан гафар кхъенва.

Са шумуд йис инлай вилик Дагъустандин Ахцегъ райондиз атай, Шалбуз дагъдин зияратдал фейи, лезги хуърера мелерикни мехъеррик ишти-рак авур, чи тарихдихъни медениятдихъ галаз мукъувай таниш хъайи урусрин машгъур шаир, журналист, эдебиятдин рекъай гзаф премийрин лауреат Александр Костюнинни чи къуълуьнал гъейран хъанай ва ада “Лезгинкадилай” гзаф къиметлу къейдер авунай. Агъадихъ чна а къейдерикай са члук гузва.

Дагъустан рикъелай алат тийидай иер яржарин камари хъиз я: бачлах члчл алай хъицикын бармакни, агъсакъалдин гъиле авай чумалдин клеклецни, жегъил пагъливандин члулунихъ галай гапурни, мугъмандиз хуъзвай мехклуьтни, къуша зуърнеярни, Стлал Сулейман ва Расул Гамзатовни, гъелбетда, “Лезгинка” къуълни...

Эхъ, “Лезгинка” къуълуьни вичин зарб квай ва гъакъван михъидаказ акъатзавай ритмайралдини, цълхемар клъахъзавай хътин гъерекатралдини гзаф композиторрин фикир вичел желбна. Абурун жергеда “Руслан ва Людмила” опера яратмишай Глинкани, “Демон” яратмишай Рубинштейнни, маса ксарни ава. Чпин эсерра и композиторри гъа “Лезгинкадин” хътин гурлу ва гужлу сесеринни гъиссерин алемдикай менфят къачунва.

Дуъньядал къетлен медениятар гзаф ала. Амма къуълер-яржар, къуълер-ярашугъар лап тлимил я. “Лезгинка” къуъл абурукай сад я. И тлвар къурвалди чи рикъл Кеферпатан Къафкъаз, Дагъустан, лезгийр къвезва. “Калинка” ва я “Яблочко” лагъайла, чи рикъл урусар, “Канкан” ва “Летка-енка” лагъайла Европадин халкъар, “Цыганочка” лагъайла, гъамиша рекъе-хуъле авай къарачийрин куъчер къведайвал. “Лезгинкадилай” заз Ахцегъ райондай тир зи дуст, лезги журналист Демир Шерифалиева гзаф ихтилатар авуна.

– Им азадвиллиз ва такабурлувилиз датлана

гъурметзавай дегъ девиррилай атанвай адет я. Эхъ, гъеле ракъиниз ва я цлуз икрамзавай девирра а члаван инсанри, маралдал гъужумиз кланз адан геле къекъвезвай лекърен мани лугъуз, къуълердай. Лекъ лагъайтла, лезгийрин асул лишан я. Лекъери лув гузвай чкада жанавурриз чка жагъидач.

Вуч я “Лезгинка”? Им асул гъисабдай, гапурралди яракъламиш хъанвай итимрин къуъл я. И къуъл анжах тек са рушари ийиз садрани аква-

дач. Им адет туш. Абур галачиз къилди итимрин къуъл адетдин кар я.

“Лезгинка” – им къуълзавайбурун арада къиле физвай са гъихътин ятла бягъсни я. Иердаказ, тларамдаказ, гъевеслудаказ ва гъакъван зарблудаказ, галатун тийижиз гъерекатда аваз, гадайри чпин алакьунар, рушари лагъайтла, чпин тандин шумалвал, иервал, михъивал ва гъакъван члехи уstadвал къалурда.

“Лезгинкади” къуълзавайди галатардач, адан къуватар артухарда. Ада руьгъдик лувар кутазвай хъиз я. Гуя залан гъурчез физ, душмандихъ галаз дяведиз, женгиниз физ гъазур жезвай тегъерда и къуълуьнизни гъазурвал аквада.

“Лезгинка” гъакл макъамдихъ галаз хкадарунар туш. Ада инсандин гуьгъуьлдин гъал, руьгъдин къуватар винел акъудзава. И къуват тамашачий-

ривни агакъарзава...

“Лезгинка” гзаф зурба къуъл я. Ана хъверни накъвар, шадвални пашманвал, гъакъикъи кланивални гъакъван зурба такланвал, мягъкем дуствални гъил къачуз тежер душманвал санал алай хъиз я.

“Лезгинка” къуълуьнин ватан гъахълувилелди Лезгистан яз гъисабзава. Гъа ина сифте яз и къуълуьнални, адан макъамдални, ритмайрал-сесерални чан атана. Гуьгъуьнлай ам вири Дагъустандин ва вири Къафкъаздин халкъарин рикл алай макъамдиз ва къуълуьниз элкъвена. Ада вичел желб тийидай са халкъни бажагъат ава. Лугъунриз килигна, и къуълуьнал тлвар Дагъустандал арабри чапхунчивилелди гъужумайла атана.

Арабри дагъвийриз лезгар ва я лекар лугъуззвай. Араб члалай элкъуьрайла и гафуни “дагъви къачагъар” мана гузва. Амма им арабрин мана я. Гъакъикъатда лезгийр – дагъвийр са члавузни рикле, руьгъда кичлелвал тахъай, гъар са жуьре душманрикай чпин ватан ва азадвал хуъз къарагъай къегъал аскерар я. Гъар са гъалибвал лезгийри чпиз хас тир гурлу къуълералди къейд ийиз хъана. Юкъва цлай ийидай ва гъалибчи аскерри ададай элкъвез зирингдаказ, виклгъгдаказ къуълердай...

Гададиз ва рушаз чпин гъиссер масабур алай чкадал ачухдиз къалурун ерли рехъ гуз тежер кар тир. Гъавилэй абур чпин рикле авай гъиссер къуълерик жуьреба-жуьре лишанралди, вилерин ишарайралди ва икл мадни маса жуьре къалуриз алахъдай. И вири лишанар къенин юкъузни “Лезгинка” къуълуьник кума...

Дагъустанда вирибуруз неинки къуълер кланда, гъакл къуълер ийизни чида. Гъахътин гъевес, члалахъ хъухъ, Лезгистанда – Ахцегъ ва Дербентда авайла закни акатна. За гъавилэй тикрарзава: къегъалар, эгер квез са гъинал ятла, гъатта машиндин рекъелни чун къуълуьник кваз акуртла, патавай гъакл фимир! Экечла куьнни чи къуълуьник...

Урус члалай элкъуьрайди:
МЕРДАЛИ ЖАЛИЛОВ,
шаир, журналист

КАНДУ

■ Чна дегъ девиррилай инихъ майишатда менфят къачузвай къапарикай сад канду я. Канду къуъл, мух, гъур хуьн патал тлваларикай хранвай, чепедай асуннавай члехи къапуниз лугъуда. Вучиз ятлани бязи алумри «канду» куьгъне фарс гаф тирди къалурзава. Дагъустандин тарихчи Мамайхан Агларова икл кхъизва: «Дагъустанда техил хуьдай, къецикайни винел патай чепедай асуннавай «конду» лугъудай къаб анжах лезгийрихъ ава. Им вичин материалдал, къурулушдал, менфят къачунал ва тлварцъл гъалтайла къадим ва юкъван виш йисара Иранда менфят къачур къапунын тикрар я» (М.Агларов. **Очерк этнографии земледелия Южного Дагестана.// Дагестанский этнографический сборник I. Махачкала, 1974, с. 221).**

И.П.Петрушевскиди Шамс-и-Исфагъанидин эсердай ихътин мисал гъизва: «Конду-кондулэ техил хуьн

патал чепедин палчухдикайни

фитедикай раснавай къаб я» (И.П. **Петрушевский. Земледелие и аграрные отношения в Иране. XIII-XIV веков. М.-Л.1960, с. 197).**

Гъа инал лугъун хъи, чяхъ къве жуьре кхъизвай, вичихъ къве мана авай «клad//klatl» гафни ава. Сад лагъай мана нагъвар, алафар тун патал тлваларикай хранвай члехи къаб я. Къвед лагъай мана: техил, гъур тун патал тлваларикай хранвай, чепедай асуннавай члехи къаб. Чи фикирдалди, «klatl» гафунихъ къвед лагъай мана гуьгъуьнлай гилигнавайди я. Вучиз лагъайтла гъам Куьредин, гъамни Къуба патан са къадар хуьрера клatl анжах нагъвар, алафар тун патал тлваларикай хранвай члехи къаб хъиз чида.

Гила канду гафунал хквен. Винидихъ тлварар къунвай авторри кандудин тлвар «конду» ва «кандулэ» хъиз кхъизва ва Иранда адакай къ-

Чи гафар

адим ва юкъван виш йисара мен-

фят къачунва лугъузва. Ингъе тарихдин делири и къаб чна Ирандивай ваъ, иранвийри чавай къачунвайди субутзава. Чахъ канду дегъ девирра, чи эрадилай виликан вахтара авай. Икл тирди Къиблепатан Дагъустандин Вини Стлал, Муьгъверган, Макъа ва маса хуьрера винел акъатнавай археологиядин амукайрини субутзава. Месела, Вини Стлал хуьре кишпир девирдиз (чи эрадал къведалди III агъзур йисан эхир – II агъзур йисан сад лагъай пай) талукъ къапарин, гъабурукай яз кандудин амукайарни жагъанва. Макъа хуьре археологри Къафкъаздин Албаниядин сифте къилерин девирдиз талукъ къве утагъдин клвал ва хизанди менфят къачунвай къапарин амукайар винел акъуднава (**Килиг: О.М.Давудов. Археологические памятники Южного Дагестана.// Возрождение №6. Махачкала,**

2000,с.22-24).

Тарихчийри кхъизвайвал, Дагъустандин хуьрерай, гъабурукай яз лезги хуьрерай лежбервилехъ, цанрихъ, техил хуьнихъ галаз алакъалу тир чи эрадал къведалди IV агъзур йисаз талукъ къапар фад-фад жагъизва (**Килиг: Р.М.Магомедов. История Дагестана. Махачкала, 1991, с.7-8).**) Гъа икл, чяхъ техил хуьдай къапар лап дегъ девиррилай авай ва чна канду иранвийривай къачун мумкин туш. Вучиз лагъайтла иранвийрин къушунар сифте яз Къафкъаздиз 226-йисуз Ирандин гъукумат сасанийрин гъиле гъатайдалай къулухъ, чи эрадин III виш йисарин юкъвара атанва. Абур къведалди чяхъ вилик фенвай лежбервални авай, техил хуьдай кандуярни. Аквадай гъаларай, иранвийри канду расун Къафкъаздиз атайдалай къулухъ лезгийривай чирнай.

М. МЕЛИКМАМЕДОВ

MİSİRİN LƏZGİ SULTANI

XVIII əsr ləzgi xalqının tarixində məşhur sərkərdələr, qəhrəmanlar, alim və şairlər yetirmiş yüzillik kimi iz qoyub. Dağıstanda və Azərbaycanda İran hakimiyyətini devirib müstəqil dövlət yaratmış məşhur sərkərdə Hacı Davud, 1721-ci ildə 8 minlik qoşunla Gəncə və Tiflis arasındakı düzənlikdə İran şahı I Sultan Hüseynin “şeytan kimi qorxulu” 40 min əsgərdən ibarət ordusunu darmadağın etmiş Əli Sultan, Qanlı Şaban, Molla Abdullah kimi qəhrəmanlar, rus işğalçılarına qarşı qəhrəmancasına döyüşmüş Süleyman bəy, Xürük Əli, But Qurban kimi igidlər və başqaları XVIII yüzillikdə ləzgi xalqının azadlıq hərəkatı tarixinin şanlı səhifələrini yazmışlar.

Həmin dövrdə bir çox ləzgilər başqa dövlətlərdə də ad çıxarmışdılar. “İbrahim əfəndi Hələb, Şam və Məkkə şəhərlərinin qazisi vəzifələrini yerinə yetirmişdi” (Cevdet Paşa) **Tarih-i Cevdet. Gilt VI. İstanbul, 1966. Ç. 223**) İran hökmdarı I Şah Süleymanın (II Səfinin) baş vəziri və siyasətlə məşğul olan saray naziri ləzgi Lütfuli xan idi. Onun xalqın xeyrinə apardığı islahatlar yüksək vəzifəli saray məmurlarının xoşuna gəlməmiş və xana qəsd etmişdilər. Misirdə ləzgilərin Qurah vilayətinin Qepir (Къепир) kəndindən olan Əli bəy əl-Qepir hakimiyyətə keçmişdi.

Ləzgilərin dövrün siyasi arenasındakı fəallığı onlara uğurlarla yanaşı, çətinliklər və müsibətlər də gətirirdi. Üç dövlət – Rusiya, Türkiyə və İran Qafqazda tam hakimiyyətə yiyələnməkdən ötrü daim ləzgiləri öz tərəfinə cəkməyə çalışırdı. Onların qərarları və müqavilələri əksər hallarda Qafqazın digər xalqları kimi ləzgilərin də ziyanına olurdu. Bununla bağlı bir tarixi fakt. 1746-cı illin sentyabrın 4-də İran və Türkiyə öz aralarında sülh müqaviləsi bağladı. Çünki uzun sürən qarşıdurma nəticəsində hər iki ölkə ağır vəziyyətə düşmüşdü və bu dövlətlər müharibəni davam etdirmək iqtidarında deyildi.

İki dövlət arasında bağlanan müqavilə Qafqaz xalqlarına yaxşı heç nə vəd etmirdi. Sənədin 4-cü bəndinə əsasən həm Türkiyə, həm də İran bu xalqların daxili işlərinə qarışa bilərdi. Həmin maddədə yazılmışdı: “Ləzgi xalqı və o torpaqlarda yaşayan digər xalqlar azad və müstəqil xalqlardır. Onların işlərinə qarışmaq olmaz. Amma bu xalqlar qüdrətli Türkiyə və İran dövlətlərinin əksinə çıxsalar və onların bizə qarşı düşmənçilik niyyətləri aşkar olsa, bu dövlətlərin onları cəzalandırmaq ixtiyarı vardır” (Bax: **Архив внешней политики России (АВПР), ф.89, д. 9, с. 296, 296, об.**).

Eyni zamanda həmin dövlətlər Qafqaz xalqlarını ələ almaqdan ötrü müxtəlif vasitələrdən istifadə edirdilər. Məsələn, Türkiyə sultanı I Mahmud 1747-ci ildə Yusuf paşa vasitəsilə Dağıstan hakimlərinə pul və sovqatlar göndərmiş, paşa titulu verməklə Qaytaq usmisini, onun oğlu Məhəmməd xanı, Saxurun və Tabasaranın hakimlərini ələ almışdı. (Bax: **Бакиханов А.К. Гюлистан-Ирам. Баку, 1926.С 72**). Lakin sultan nə qədər çalışsa da Quba, Kürə və Samur əyalətlərinin ləzgi hakimlərini ələ ala bilmir. Ona görə də ləzgilərlə bağlı siyasətini dəyişməli olur. Tanınmış ləzgilərə Türkiyədə müxtəlif vəzifələr təklif edir. Tarixçilərin yazdıqları kimi, həmin siyasətlə əlaqədar bir neçə məşhur ləzgi Osmanlı imperiyasında yüksək vəzifələr tutur. (Bax: **[Cevdet Paşa] Tarih-i Cevdet. Gilt VI. İstanbul, 1966. Ç. 223**) 20-dən

çox ləzgi gənci sultanın hesabına məşhur Fatih Cami mədrəsəsində təhsil alır.

Bütün bunlara baxmayaraq, bir müddət sonra vəziyyət dəyişir. Türkiyənin gürcülərin köməyi ilə Qafqazın bir sıra vilayətlərini ələ keçirmək istəməsi ləzgiləri yenidən silaha sarılmağa məcbur edir. Ərzurum paşası 1760-cı ilin oktyabrında sultana belə bir xəbər göndərmişdi: “Ləzgi adlı xalq Tiflisi, Yerevanı və Qarsı mühasirəyə alaraq Portanın torpaqlarına da yürüşlər edir. Əgər onlara qarşı qoşun göndərməsə, böyük bədbəxtliklər baş verə bilər” (АВПР, ф.89, 1760, Д. 4, л. 146, 146 об).

Paşanın verdiyi xəbərdən sonra sultan ləzgilərə qarşı siyasətini yenidən dəyişir və ilk növbədə Türkiyədə təhsil alan yüngün çox ləzgi gəncini Misirə sürgün edir. Burada onlar məmlük qvardiyasında xidmət etməyə məcbur olur. Məmlük Misir sultanlarının şəxsi qvardiyasında xidmət edən əsgərə deyilirdi. Məmlüklər əksəriyyəti qafqazlılardan ibarət olan ən cəsur əsgərlər idi. Onların arasında İstanbulda təhsil alan, Ləzgistanın Qurah

vilayətinin Qepir kəndindən olan Əli bəy də var idi. Bir müddət sonra igidliyinə görə məmlüklərin hörmətini və etimadını qazanan, tarixi məxəzlərdə adı Əli bəy əl-Kabir kimi çəkilən gənc ləzgi əvvəlcə bir, sonralar bir neçə məmlük dəstəsinə rəhbərlik edir.

Hərbi işdən yaxşı baş çıxaran Əli bəy tezliklə bütün məmlüklər arasında nüfuz sahibinə çevrilir və onun tərəfdarları da çoxalır. Tədricən gənc ləzgi Misirin ictimai həyatına yaxından bələd olur, yerli əhalinin keçirdiyi ağır həyat tərzinə acıyır. Onda sultanın Osmanlı imperiyasının tabeliyində olan Misirdə yeritdiyi siyasətə qarşı narazılıq yaranır.

Əli bəydə narazılıq doğuran başqa səbəb də var idi. Türk sultanı onun tərəfinə keçmək istəməyən ləzgilərdən qisas almaq məqsədilə gürcü hakimlərini ələ alaraq, onların köməyindən istifadə etməyə başlayır. Bunu arxiv materialları da sübut edir. Həmin məsələ ilə əlaqədar rus rezidenti çara göndərdiyi məktubda yazmışdı: “Porta Gürcüstandan keçib Türkiyə sərhədlərinə yaxınlaşan, ona ziyan vuran çox təhlükəli ləzqi qoşunlarının qarşısını almaq məqsədilə gürcülərə kömək göstərir və onları öz tərəfinə cəkməyə çalışır” (Bax: **Центральный государственный военно-исторический архив СССР (ЦГВИА) ф. ВУА, ед.хр.45, л.52-53**).

Əksəriyyəti müsəlmanlardan ibarət olan məmlüklər sultanın bu hərəkətindən hiddətlənir və Misiri idarə edən paşanı buradan qovaraq hakimiyyəti ələ keçirirlər. Ləzgilərin qarşısını almaq üçün sultanın

20 minlik qoşunu səfərbər etməsi, Qarsa 4 yanvar polku və 300 topçu göndərməsi vəziyyəti daha da gərginləşdirir (Bax: **(АВПР), ф.89, 1760, Д. 4, л. 146 об, 147 об**).

1757-ci ildə Əli bəyi Misir sultanı seçən məmlüklər onun ətrafında sıx birləşirlər. Hakimiyyətdə olduğu 13 il ərzində Əli bəy xalqın və məmlüklərin xeyrinə bir sıra islahatlar həyata keçirir, vergiləri azaldır, ölkənin müdafiə qabiliyyətini xeyli artırır, Misiri Osmanlı imperiyasının əsarətindən qurtarmaq üçün yollar axtarır. Lakin bu, o qədər də asan iş deyildi. Təsədüfən 1768-ci ildə Rusiya ilə Türkiyə arasında müharibənin başlanması Misirin müstəqillik əldə etməsinə şərait yaratdı.

Müharibənin uzun çəkəməsi Osmanlı imperiyasının xeyrinə olmadı. O, müharibəyə yaxşı hazırlaşmamışdı. Döyüşlərə nəzərdə tutduğu 400 min əsgər əvəzinə cəmi 100 min əsgər çıxara bilməmişdi. Rusiyaya qarşı müharibədə Şimali Qafqaz hakimləri də 50 minlik qoşunla ona kömək göstərmədilər. 1769-cu ildə hərbi əməliyyatların üç cəbhədə getməsi və Krım xanının 100 minlik süvari ordusu ilə köməyə gəlməməsi, rusların bir sıra qələbələr qazanması Türkiyəni daha da çətin vəziyyətə saldı. (Bax: **Сотавов Н.А. Северный Кавказ в русско-иранских и русско-турецких отношениях в XVIII в. М., 1991, с.166**)

Mərkəzi hakimiyyətdə yaranan çəşnqlikdən və zəiflikdən istifadə edən Əli bəy 1770-ci ildə Misiri müstəqil dövlət elan etdi. A.M. Obreskovun yazdığına görə Misiri Osmanlı imperiyasından qoparan Əli bəy müstəqil ordu və dəniz donanması quruculuğu ilə məşğul olmağı, əsaslı islahatlar aparmağı, güclü dövlət yaratmağı qərara almışdı.

Ləzgi sultanın müstəqillik fərmanı ilə razılaşmayan Osmanlı imperiyası Misirdəki sadıq adamlarının köməyi ilə məmlüklər arasında təbliğat apararaq onları inandırır ki, kafirlərə qarşı muharibədə müsəlman dövlətinə kömək göstərmək lazımdır. Bundan sonra əksər müsəlman məmlüklər Əli bəyi hakimiyyətdən devirib Misiri Osmanlı imperiyasına qaytarmaq qərarına gəlir. Onlar belə də edirlər. Əli bəy taxtını qorumaqdan ötrü qan tökmək istəmir və azlıqda qalan tərəfdarları ilə Fələstinə köçür (Bax: **Ибрагимов Н.М. Курахскому району славных 80 лет. Махачкала, 2009, с.15-16**).

Misirə bağlı hadisələr izsiz qalmır. Krım xanlığı Osmanlı imperiyasından ayrılmağı qərara alır. 1772-ci ilin noyabrın 1-də Krım xanı Sahib-Girey və II Yekaterinanın Baxçasaraydakı nümayəndəsi Y.A.Şerbin Qarasuda iki mühüm sənədi imzalayır: Krımın Osmanlı imperiyasından ayrılması haqqında deklarasiyanı və Krım xanlığının Rusiya ilə müttəfiqliyi haqqında müqaviləni (Bax: **ЦГВИА, ф.ВУА, оп.1, д.133, л.6**). Bundan sonra Osmanlı imperiyası Şimali Qafqazdakı müttəfiqlərini də itirir.

Bəzi tarixçilərin qeyd etdikləri kimi, bu hadisələrə Əli bəyin Misiri müstəqil dövlət elan etməsi böyük təsir göstərmiş, ayrı-ayrı ölkələrin imperiyadan ayrılması istəyi güclənmişdi. Təəssüf ki, 13 il Misiri idarə etmiş, qısa müddətdə tarixin yeni səhifələrini yazmış ləzgi Əli bəy əl-Gepirin fəaliyyəti geniş tədqiq edilməmiş, onun Fələstində yaşadığı dövr indiyədək araşdırılmamışdır.

Müzəffər MƏLİKMƏMMƏDOV

КВЕЗ ЧИДАНИ?

• Къафкъаздин дагълар 28 миллион йис инлай вилик арадал атанва. И дагълар гъар йисуз 1,5 сантиметрдин хкаж жезва.

• Дагъустандиз дагъларин уьлкве лугъузватлани, адан чилерин анжах 39,9 процент дагълар я. Чилерин 43 процент дуьзенлухрикай ибарат я.

• 1239-йисуз Дербент вичин гъилик кутур Баты хандин 60 агъзурдин къушунди Рича хуьр къаз кланз лезгийрихъ галаз 25 юкьуз женг члугунай. Хуьр итимрихъ галаз санал дишегълийри, къуьзуьбуру ва аялрини хуьзвай. Агъзурралди монгол аскерар яна кьейи ричавийри эхирдалди женг члугунай ва ягъунра абур вири гъелек хъанай. Рича къурла монголри хуьруьз цлай яна канай.

• 1545-йисуз Ахцегъай тир, вичин тIвар гъеле малум тушир алимди «Анвар» тIвар алай диндин къанунрин кIватIалдин чешне басма авунай.

• 1614-йисуз Къуьчхуьр Мегъарам эфендиди гзаф иер хатIаралди 500 чарчикай ибарат тир Къуръандин баянар гудай гафарган туькIуьрнай.

• 1680-йисуз Дагъустандин гилан Хив райондин Зардагъ хуьруьн эгъли Рабаданан хва Гъасана Саадин эсерар лезги чIалаз элкьуьрнай.

• 1712-йисуз Ахцегъ Гъашима Гъазалидин философиядин эсерриз баянар ганвай ктаб кхъенай.

• 1762-йисуз Мегъамедан хва Мегъамед Куьревиди «Вафия шарх шафия» тIвар алай арабрин грамматикадин ктаб туьхкIуьрнай.

• Арабрин къадим «Малте` Брун» ктабда лезгийр къакъан буйдин, акунар авай, къуватлу ва сагълам инсанар тирди кьейд авунва. Ана кхъенва: «Маса халкъарилай тафаватлу яз лезгийри пара яшамишда. Идан себеб ам я хьи, абуру тIимил ва михьи ризкъи неда. Абурун уьлкведин гъава михьи я ва абуру яшайишдин чкаяр михьи хуьда». И ктабдин III жилдинин 25-чина лезгийриз хас мад са къилих къелемдиз къачунва. Ана кхъенва: «Эгер лезги женгина кьенвачтIа, амма ада залан хер алаз вич рекъидайди гъисс авуртIа, хизандиз къилив эверна, вичин мал-девлет кIватIнавай чка абуруз лишан гуда ва ахпа пIузаррик хъвер кваз вичин дуьнья дегишарда».

• 1828-йисуз Петербургда урус пачагъдин Конвой патал лезгийрикай ибарат взвод арадал гъана. 1830-йисуз ам 300 лезгиди къуллугъзавай кьилди командадиз элкьуьрна. 1838-йисуз и команда пачагъ хуьзвай Лейб Гвардиядин ихтиярда вугана.

1856-йисуз лезгийрин команда урус пачагъдин Конвойдик 500 касдикай ибарат кьилди команда хъиз акатна. И командади Петербургда урус пачагъдиз 1881-йисан декабралди къуллугъна. Пачагъдиз къуллугъ авур 53 йисан къене лезгийрикай 12 касди генералвилин, 20 касди полковниквилин тIвар къачуна.

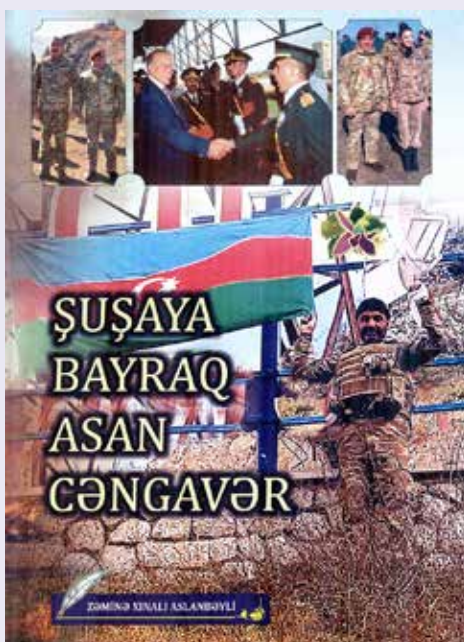
Гуьлхар ГУЬЛИЕВА

QƏHRƏMAN HAQQINDA

Bu yaxınlarda Bakıdakı Ekspo Mərkəzdə keçirilmiş Beynəlxalq Kitab Sərgisinə gələnlər burada bir nəşrin olduqca maraqlı təntənəli təqdimat mərasimində iştirak etdilər. Tanınmış hərbcilərin, adlı-sanlı ziyalıların, yazıçı və jurnalistlərin də qatıldığı tədbir olduqca maraqlı və canlı keçdi. Qonaqların arasında Vətən müharibəsinin qəhrəmanı, Şuşaya bayraq sancmış qusarlı ləzgi igid, polkovnik Rəşad Aslanovun da olması diqqəti cəlb etdi. Haqqında məqalələr, şeirlər, poemalar yazılmış bu igidi yaxından görmək, onunla tanış olmaq istəyənlər çox idi.

Hərbi marşlar müəllifi kimi tanınan hərbcı şairə Zəminə Xınalı Aslanbəylinin bu qəhrəman haqqında “Şuşaya bayraq asan cəngavər” adlı kitab nəşr etdirməsi sərgi iştirakçılarının böyük marağına səbəb oldu. “Apostrof-A” nəşriyyatı tərəfindən nəfis tərtibatla, rəngli şəkillərlə çapdan buraxılmış, xalq yazıçısı, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi Çingiz Abdullayevin ön söz yazdığı kitabda polkovnik Rəşad Aslanovun həyat və fəaliyyətindən söhbət açılır. Gənc zabitin Vətən müharibəsi zamanı tabeliyində olan xüsusi təyinatlı bölmələri bacarıqla idarə etməsi, döyüşlərdə böyük uğurlar qazanması geniş qələmə alınıb. Şuşa şəhərinin giriş qapısına Azərbaycan bayrağını asmağın polkovnik Rəşad Aslanova nəsis olması xüsusilə qeyd edilir.

Xidmət etdiyi müddətdə bir sıra medallarla təltif olunan polkovnik Rəşad Aslanov Vətən müharibəsində göstərdiyi igidliklərə görə “Qarabağ” ordeninə,

“Şuşanın azad olunmasına görə”, “Xocavəndin azad olunmasına görə”, “Füzulinin azad olunmasına görə”, “Vətən müharibəsinin iştirakçısı” medallarına layiq görülüb.

Qeyd etmək lazımdır ki, şairənin “Şuşaya bayraq asan cəngavər” poeması böyük ruh yüksəkliyi yaradır. Çingiz Abdullayevin qeyd etdiyi kimi, tarixi qəhrəmanlıqdan bəhs edən bu epik-lirik əsər gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda böyüməsində, təlim-təربiyəsində, Vətənə layiqli övlad kimi formalaşmasında mühüm yer tutacaq.

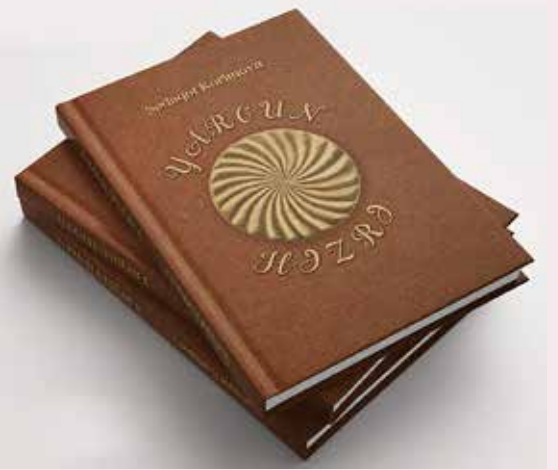
Sevda ƏZİZOVA

DOĞMA KƏNDƏ İTHAF

Bakının “Elm və təhsil” nəşriyyatında nəfis tərtibatla çapdan çıxmış “Yargun – Həzrə” kitabını tanınmış yazıçı-jurnalist Sədaqət Kərimova respublikamızın əsrarəngiz guşələrindən biri olan doğma kəndinə həsr edib. Onu ithaf da adlandırmaq olar. Çünki kitab müəllifin öz ana yurduna olan böyük sevgisinin nəticəsidir.

Nəinki Qusar rayonunun, o cümlədən Qafqazın qədim və iri yaşayış yerlərindən biri olan Həzrənin tarixini, onun maddi və mənəvi mədəniyyətini, yaddaşlarda iz qoymuş tanınmış insanların həyatını qələmə alanda S.Kərimova mötəbər məxəzlərdən, arxiv sənədlərindən istifadə edərək doğma yurdu ilə bağlı maraqlı faktları üzə çıxarmağa çalışıb. Kitabın redaktoru tanınmış şair-jurnalist Müzəffər Məlikməmmədov, korrektoru gənc yazıçı Sevdə Əzizova, tərtibçisi bacarıqlı dizayner Ruslan Orucovdur.

Qeyd edək ki, “Samur” qəzetinə rəhbərlik etdiyi 27 il ərzində “Ləzgi kəndləri” rubrikası ilə silsilə məqalələr yazıb dəfərc etdirmiş, eləcə də Yargunla bağlı xeyli araşdırmalar aparmış, müntəzəm olaraq oxuculara onlarca məqalə çatdırmış müəllifin arzusu “Yargun Həzrə” adlı ayrıca kitab nəşr etdirmək olub. Düşünüb ki, belə kitabların yazılması vacibdir. Doğulduğu yerin tarixini dərinlən öyrənmək və onu başqalarına da tanıtdırmaq hər bir qələm sahibinin mənəvi borcudur.

Bu kitaba uzun illər həsr etmiş, kitabxana və arxivlərdə günlərini keçirmiş müəllifin sevincinə bu gün məsuliyyət və həyəcan da qarışmış. Görəsən kitabın necə qarşılanacaq? Oxucular onu layiqincə dəyərləndirəcəklərmi? Çəkdiyi zəhmət, keçirdiyi yuxusuz gecələr əbəz olmayıb ki? Şübhəziz, bu sualların cavabını kitabla tanış olan oxucular verəcəklər. Kitabı “Samur” qəzeti redaksiyasından və Bakının kitab mağazalarından əldə etmək olar.

Yeni məşrin təqdimat mərasimi bu ilin noyabrın sonlarında Bakıda keçiriləcək. Tədbirdə iştirak etmək istəyənlər əvvəlcədən 055 530 10 05 mobil nömrəsinə zəng çala bilərlər. Tədbirin dəqiq yeri və vaxtı barədə oxuculara ətraflı məlumat veriləcək.

«SAMUR»

РИКІ АХЪАЙДАЙ МЯРЕКАТ

Гьар йисан 10 – октябрдин югъ эхиримжи вахтара дуьньядин лезгияр паталди кьетІен йикъаз элкьвенва. Гьа юкьуз дидед чІалал рикІ алай чи ватангьлийри кІватІ хьана санал диктант кхьиде. Гьа идалди абурун рикІера авай ватанпересвилин, лезгивилин, жуввилин

гьиссер генани гужлуз райж жедә.

РикІ ахъайдай кар ам я хьи, санал диктант кхьин дидед чІалаз икрам авунин рекьерикай садаз элкьвенва. Чи ватангьлийяр сад-садав агазва, лезги чІалан гьаларикай веревирдер ийизва, ам хуьнин рекьерикай фагьумзава. И кьени кардив сифте йикъалай шанкьунивди эгечІнавай Баку шегьерда акъатзавай “Самур” газетдин редакциядин коллективди ва адан активди и гьилера мярекат РФ-дин Азербайжанда кардик квай “Русский дом” дараматда кьиле тухвана. Газетдин редактор Седакьет Керимова-

дин регьбервелик кваз арадиз гьанвай мярекатдик и гьилера гзаф жегьилар экечІнавай. Гьа и карди Азербайжандин лезгийрин арада дидед чІалаз авай кІанивилин дережа кьвердавай генани хкаж жезвайди кьалурзава.

Чи зурба шаир СтІал Сулейманан 155- йисан юбилейдиз талуькарнавай диктант кхьейбурун арада чи тІвар-ван авай шаир-журналист Муьзеффер Меликмамедов, жегьил кьелемгьлийяр тир Азизрин Севда, Эфсер Абдуллаев, “Сувар” ансамблдин регьбер Завир Нежефов, Бакудин Пантоми-ма театрдин актриса Сабина Гьажиева ва масабур авай. Виридалайни гьвечи иштиракчи тир, VI синифда кІелзавай Абдулгьамид ва адан XI синифда кІелзавай вах Селей Насруллаеври лагьайтІа, пуд лагьай йис я чахь галаз санал диктант кхьиз. Чпини акьван рикІ алаз кхьизвай хьи, и кардай абурун дидедиз – Азизрин Севдадиз баркалла кьезвай.

Кхьинар кьилиз акъатайдалай кьулухь хайи чІал, жуван меденият, адетар, лезгивал хуьнин важиблувиликай кьиле фейи ихтилатри вирибурук руьгь кутуна, жегьилри лезги мярекатар жезмай кьван мукьвал-мукьвал кьиле тухун тІалабна.

«САМУР»

ƏFLATUNUN VƏSİYYƏTİ

Şərq mənbələrində Əflatun kimi tanınan qədim yunan filosofu Platonun öz şagirdi, məşhur alim Aristotalisə yazdığı məktubdan.

Öz Tanrını tanı, Onun haqqını yerinə yetir.

Həmişə öyrən və öyrənməklə məşğul ol. Əvvəl məqsədini müəyyənləşdir, sonra elmi seç.

Elm sahiblərini elmlərinin çoxluğu ilə deyil, əməllərinin faydalılığı, əxlaqlarının saflığı və özlərinin xeyirxahlığı ilə sınaqdan keçir.

Böyük Yaradandan sənə faydası olan şeyləri istə, yəqin bil ki, bu ixtiyar onun əlindədir. Ondan xeyir verən nemətlər, həmişə qalan dövlətlər istə.

Layiqli yaşa ki, layiqli həyatın olsun.

Xeyirə həsr edilmiş həyat həmişə zənginliklərlə doludur.

3 şeyin haqq-hesabını özünə etdikdən sonra yata bilərsən:

Birinci - Həmin gün nə qədər faydalı və doğru işlər gördüyünü fikirləş.

İkinci - Sonra bir xeyir əldə edib-etmədiyini hesabla.

Üçüncü - Hansı işlərdə məsuliyyətli olub fərsətləri əldə etdiyini fikirləş.

Heç kəsi qınama, dünya işinin həmişə dəyişib, çevrilən olduğunu nəzərə al.

Xoşbəxt o adamdır ki, həyatını düşünsün, aqibətini fikirləşsin.

Sənin şəxsiyyətdən xaricdə olan şeylərlə qürrələnməyə adət etmə.

Xeyirxahlıq etməkdə ehtiyacı olanların xahişini gözləmə. Onlar demədən sən öz kömək əlini uzat.

Həmişə həyatı yadına sal. Doğru və faydalı yaşayan insanlardan ibrət al.

Adamların xeyirxahlığını bilmək istəyirsənsə, onların az və lazım olan sözlər danışmasına, danışdıqları sözlərin məsuliyyətini daşmasına fikir ver. Başqaları haqqında xoşniyyətli olan adam təbiətən xoşbəxt olar, xeyir qüvvələr onun məsləkində, əqidəsində özünə məskən salar.

Dəfələrlə fikirləş, sonra dilinə gətir, dönə-dönə götür-qoy et, sonra həyata keçir, çünki şərait dəyişə bilər.

Hər kəslə dostluq etməyi bacar, tez-tez şad və gülərlər ol ki, vərdisə keçsin.

Bu gün sənə işi düşmüş adama köməyi sabaha qoyma, haradan bilirsən ki, sabah bir hadisə baş verməyəcək.

Öz xoş əməllərinin əsiri olan insanlara kömək et.

Rəqiblərin sözləri və işləri sənə aydın deyilsə, onlar haqqında hökm vermə.

Yalnız sözdə deyil, həm də işdə hikmət sahibi ol, sözdəki hikmət bu dünyada qalar, işdəki hikmət o dünyaya çatır, əbədi yaşayar.

Onu da bil ki, böyük Yaradandan bəxş etdiyi nemətlər içərisində hikmətdən daha yaxşısı yoxdur.

Hikmətli o adamdır ki, onun fikri, sözü və işi bərabər və bənzər olsun.

Yaxşı iş görməkdə əziyyət çəksən, əziyyət keçər, yaxşılıq qalar.

Hər vaxt öz işini ağılın məsləhətinə, şəraitin tələbinə görə qur.

Bu dünyanın böyük işlərinin hər birinə məsuliyyətlə yanaş, çeviklik və iradə göstər. Müsbət ənənələrə əməl et. Hər bir işi vaxtında yerinə yetir.

Yaxşı ad qazanmaq xatirinə heç bir qanunsuzluğa yol vermə.

Dostla elə dolan ki, hakimə düşməyəsən, düşmənlə elə davran ki, məhkəmədə üstün gələsən.

Hər kəslə dostcasına davran. Hamı ilə təvazökar ol. Hər yerdə təvazökarlığı üstün tut. Özünə rəva bildiyin şeyləri qardaşına da rəva bil.

Özünü işə verməklə şadlan. Bəxtin üzünə güləcək.

Yaxşı işdən şad ol. Hər kəsə hörmət et.

Həmişə ədalət, doğruluq, xeyirxahlıq yolunu seç ki, səadətə çatasan. Allahın izni ilə çatarsan.

Böyük Yaradan sizin hamınıza xeyirli sənətlər, faydalı kəramətlər, gözəl fəzilətlər qismət etsin, hərənizə öz məqsədinizə çatmaq üçün böyük ehtiras və coşğunluq versin.

ДРЕВНЕЕ ЛЕЗГИНСКОЕ СЕЛО

МИСКИНДЖА

■ Мискинджа (лезг. Мискискар) - дагестанское село с богатой историей, расположенное на правом берегу реки Самур, в 8 километрах к востоку от Ахты и в 85 километрах к юго-западу от станции Белиджи. Через село протекает речка Курун-Кам, впадающая в Самур. На северной стороне села возвышается гора Гатундаг, а само оно расположено у подножия священной горы Шалбуздаг, с культовыми объектами которой тесно связана жизнь местных жителей. Ежегодно Мискинджу посещают тысячи дагестанцев, стремящихся совершить восхождение на Шалбуздаг.

Население села составляют лезгины, они исповедуют ислам. По языку, культуре и внешнему виду жители не отличаются от соседних селений.

Жители Мискинджи исторически делятся на родовые патронимы - сихилы: Агьмедар, Агьацарар (Мисрияр), Бинетар, Гылар (ыГылар), Какамар, Къайитар, Къараяр (Тумбулар), Кларкларар, Клачлармар, Келбияр, Лезгерар, Миримар, Стгларар, Фезлияр, Хартгуклар, Хъутер (Такацар). Члены одного сихила называют друг друга «мурасар», что отражает их семейные и социальные связи.

Ранее считалось, что село было основано в XVI веке, однако современные исследования указывают на более древние корни. В исторических источниках Мискинджа упоминается уже в XIV-XV веках. В частности, в книге Махмуда из Хыналыка «События в Дагестане и Ширване в XIV-XV вв.» упоминается бекство, основанное в Мискиндже в этот период. Археологические открытия последних лет подтвердили, что село существовало намного раньше.

Одним из свидетельств ранней истории села является находка 1975 года, когда в селении Цудахар была обнаружена рукопись книги великого персидского поэта Саади Ширази «Гюлистан» на арабском языке, датированная 1409 годом. В тексте рукописи указано, что она была написана для одного из известных учёных из Мискинджи. Эта находка указывает на наличие в селе религиозной школы - медресе в начале XV века.

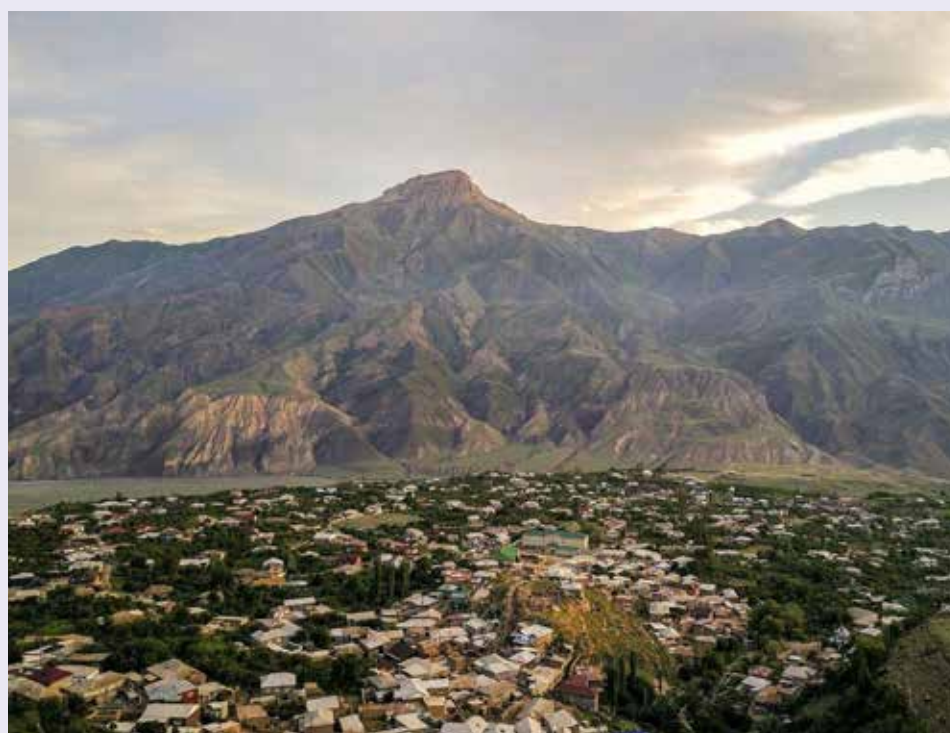
На рукописи нашли надпись «...лезги вилаятра машгур алим, Шиназви ... алимрикайни къанунчийрикай, вридлайни лайихвилер авай кас...», чехи устад патал. Мискискарин хуьре кхьин хъувуна». На полях рукописи «Анвар» (наклейка № 223), хранящейся в Институте истории, языка и литературы ДНЦ РАН, имеется следующая запись: «Произошло вооружённое столкновение у села Заулаки между войсками Сурхай-хана и Кюры, и было убито много мужчин с обеих сторон. В месяце шаъбан в субботу на рассвете 1195 г. хиджры руками Сурхай-хана и Ума-хана (Аварского) было разрушено село Мискинджи в 1197 г. хиджры».

Мискинджа упоминается и в «Дербенд-наме», где она названа среди

центров вилайатов в VIII веке. Также существуют куфические надписи в Каракюринской мечети, свидетельствующие о том, что жители Мискинджи и Каракюре воевали с хазарами в VI-VIII веках. Это позволяет говорить о том, что село существовало задолго до предполагаемой даты основания.

Окончательные данные об основании села стали известны благодаря исторической хронике, найденной в ходе экспедиции под руководством профессора Амри Шихсаидова.

Обнаружение в августе 2009 года ру-

кописи в старинном лезгинском селении Мискинджа Докузпаринского района Республики Дагестан стало важным событием для исследователей истории и культуры Дагестана. В археографическую экспедицию института истории, археологии и этнографии Дагестанского научного центра Российской академии наук и Дагестанского государственного университета, возглавляемой профессором А.Р. Шихсаидовым входили также З.Ш.Закарияев, А.В.Наврозов и Н.Г.Мамедзаде. Они направлялись на изучение рукописных и старопечатных книг, хранящихся в Джума мечети села Мискинджа. В ходе работы в этом старинном медресе на чердаке были найдены ценные фрагменты рукописей, среди которых оказалась хроника, неизвестная ранее.

Эта находка привлекла внимание исследователей, так как текст рукописи не имел аналогов среди известных дагестанских исторических сочинений. Это открытие создало новые возможности для изучения истории региона, позволяя глубже понять события, происходившие в Дагестане в древние и средневековые времена.

В 2020 году А.Р.Шихсаидовым, З.Ш.Закарияевым и А.В.Наврозовым в Москве была издана книга под названием «Тарих Мискинджа. Дагестанское историческое сочинение», рассказывающая об этой уникальной научной находке. В

книгу вошли перевод рукописи с арабского языка и комментарии к нему.

Как сообщают авторы этой книги, арабоязычная рукопись «Тарих Мискинджа» представляет собой уникальный памятник региональной историографии. Эта хроника значительно превосходит по объёму другие известные исторические сочинения, такие как «Тарих Абумуслима» и «Ахтынаме». Рукопись описывает события, связанные с персидской, тюркской и арабской историей на территории Восточного Кавказа. Основные сюжеты рукописи включают

важат на стратегическое значение города, напоминающее планировку Дербента, также построенного сасанидскими инженерами. Наличие специального водоема для создания стратегического запаса воды подчёркивает продуманность и важность оборонительных сооружений в условиях возможной осады.

Таким образом, нововыявленные письменные источники добавляют новые подробности о планировке и структуре города.

Согласно тексту, название «Масканиджах» переводится как «место высокого статуса», что указывает на важное значение города. Интересен также этноним «хазары», который связывается с существованием Хазарского каганата, что добавляет контекста в общую картину этого исторического периода.

Описывая маршрут движения войск Абумуслима через высокие перевалы Кавказа в Дагестан, особо подчеркивается отсутствие сопротивления местного населения при прохождении через Мискинджу, что выделяет этот регион на фоне других, где Абумуслим сталкивался с боевыми действиями. Это может свидетельствовать о более ранней исламизации Мискинджи, которая отличала её от других территорий. Кроме того, ранняя история Мискинджи и упоминания о переселении её жителей в эпоху Сефевидов под управлением шаха Тахмаспа I подтверждают сложную и многослойную историю региона. Переселение в Мискинджу могло быть как политическим, так и стратегическим шагом в укреплении позиций Сефевидов в Кавказском регионе.

Народная память этого села сохранила имена борцов против захватчиков и феодального произвола, среди которых Амай - воевавший во главе ополчения лезгин Самурской долины против турок и совершивший грабительский набег в Кахетию, Магомед-бек - предводитель горцев Докузпары и Алтыпары, участвовавших в Кубинском восстании 1837-1839 гг.

Село известно также «Мискинджинской битвой» во время Кавказской войны. В 1848 году село стало местом столкновения русских войск с горцами. Во время сражений под Мискинджей горцы потеряли 300 человек убитыми, а 60 человек были взяты в плен. Русские потеряли 156 солдат и 6 офицеров.

В 1839-1900 гг. Мискинджа являлась центром Докузпаринского наибства. В 1886 году в селе проживало 2833 человека. Сегодня здесь проживает более 3000 человек.

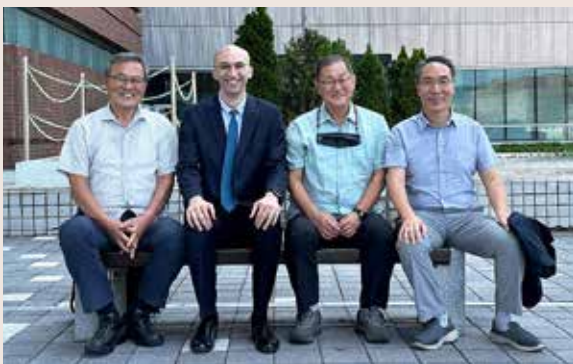
Историческое значение села Мискинджа и его связь с древними государствами, такими как Сасанидская империя и Хазарский каганат, делают его важным объектом для дальнейших археологических и исторических исследований.

Седает КЕРИМОВА

УСПЕХИ МОЛОДОГО УЧЕНОГО

На днях мне выпала честь принять в редакции газеты «Самур» замечательного гостя – молодого, талантливого ученого, за успехами которого я наблюдала последние 14 лет. Я знаю его давно, еще с тех пор, когда он, будучи подростком, дважды в неделю приходил на уроки лезгинских танцев, организованные мной при ансамбле «Сувар».

Встреча с Рашадом спустя 14 лет доставила мне огромное удовольствие. Меня поразило, как чисто и красиво он говорит на лезгинском языке, свободно излагая даже научные мысли. Молодой человек, проживший 14 лет в Южной Корее и читавший лекции на английском и корейском языках, с теплотой делился своими мыслями на родном языке. Это вызвало у меня искреннее восхищение. Его многоязычие – он свободно говорит также на азербайджанском и русском языках – наглядно показывает, что знание родного языка не только не мешает в учебе, но и способ-

ствует развитию и обучению.

Рашад Алиев – доктор философии в области управления бизнесом и технологиями, профессор Университета АДА (Азербайджанская дипломатическая академия), выпускник престижного Корейского передового института науки и технологий (KAIST). Его академический путь начался с бакалавриата в KAIST по

Тогда он сразу привлек наше внимание своей интеллигентностью и трудолюбием. Его отец, инженер Абульфаз Алиев, выходец из села Камарван Габалинского района, вместе с супругой смог воспитать своих сыновей, Рашада и Али, в духе уважения к национальным традициям и искренней любви к своему народу.

специальности Компьютерных Наук (Информатика), после чего он продолжил своё образование в другом престижном университете Кореи (Korea University) со специализацией по Сетевой Безопасности. Для степени докторантуры вернулся в KAIST, где он и защитил диссертацию.

В возрасте 17 лет, в 2007 году, он уехал в Южную Корею и прожил там 14 лет, работая в различных компаниях и активно занимаясь преподаванием. В 2014 году, получив степень магистра, Рашад вернулся в Азербайджан и четыре года преподавал информатику в Университете АДА и Бакинской высшей школе нефти, а также работал над созданием деловых отношений и различных проектов между Кореей и Азербайджаном. Во время преподавания в Университете АДА, Рашад был инициатором создания Центра Инноваций при университете. В 2018 году он снова отправился в Корею для продолжения образования и получения докторской степени. Эти годы жизни в Сеуле и Тэджоне преподавали ему много ценных уроков.

Рашад вспоминает, что корейские студенты отличаются усердием и трудолюбием, работая долгие часы, порой без отдыха. Он считает, что именно в Корее он научился ценить настойчивость и терпение в учебе, ведь для корейцев образование – главный путь к успеху. В

KAIST он преподавал в качестве ассистента профессора, что позволило ему перенять опыт у лучших специалистов и участвовать в международных проектах. Один из таких проектов, выполнявшийся по заказу ООН, был посвящен разработке учебных пособий для лидеров и высших чиновников из развивающихся стран. В ходе работы были созданы три модуля, освещающие темы искусственного интеллекта, блокчейна и интернета. Участие в этом проекте продлило время обучения в докторантуре, но принесло Рашаду ценный опыт.

Он искренне благодарен Ризвану Пашаеву, покойному декану кафедры информатики в БГУ, который помог оплатить первый билет в Корею. Позже азербайджанское государство выделяло ему и другим студентам ежемесячные стипендии, что значительно облегчило финансовое бремя. Поддержка Университета АДА, где Рашад преподавал в 2018 году, также сыграла решающую роль в его образовательном пути.

Вернувшись на родину, Рашад активно преподаёт в кафедре Компьютерных и Информационных Наук, а также работает над дальнейшим развитием Центра Инноваций в Университете АДА.

Рашад также планирует создание Центра созерцательной науки в Азербайджане. Эта практика, позволяющая развивать внутреннюю гармонию и сосредоточение, разрабатывается в сотрудничестве с KAIST и помогает снизить стресс и понять себя. Рашад считает, что центр будет способствовать укреплению связей с корейскими учреждениями, которые уже работают над подобными проектами и тестируют их в ведущих вузах США.

В завершении нашей беседы Рашад отметил, что Южная Корея – это особенная

страна, которая бережет свой язык и культурные ценности. Он быстро понял важность знания корейского языка, что помогло ему влиться в местную культуру. Находясь за границей, он еще больше начал ценить и свой родной лезгинский язык и гордиться государственным азербайджанским.

Эта встреча, безусловно, наполнила меня чувством глубокой гордости за достижения нашего соотечественника.

В заключение, хочу пожелать Рашаду дальнейших успехов в его научной деятельности и больших достижений в жизни. Пусть его путь будет освещен новыми открытиями и вдохновением, а его труд и преданность делу принесут ему заслуженное признание и радость.

Седагет КЕРИМОВА

ОДИН ИЗ СИЛЬНЕЙШИХ

Высокий, широкоплечий, спортивного телосложения, с добрыми глазами – именно таким предстает перед нами Фарид Мирзабеков. Его скромность поражает, несмотря на значительные успехи на спортивной арене Азербайджана. Фарид – один из

сильнейших и перспективных бойцов смешанных единоборств в стране.

Фарид и его брат-близнец Равид родились в 1993 году в селении Нижний Лепер Гусарского района. С раннего детства, с 8 лет, они занимались спортом. Отец братьев, Ахмед Мирзабеков, бывший военнотрудовой спецназа, серьезно увлекался рукопашным боем и армрестлингом, став достойным примером для сыновей.

Фарид начал свою спортивную карьеру с дзюдо, затем переключился на борьбу и кикбоксинг, а в дальнейшем перешел в бои без правил. Уже в 16 лет, в 2008 году, он занял второе место на чемпионате Азербайджана по универсальным боям среди юношей. В период с 2012 по 2014 годы Фарид трижды становился чемпионом республики в этом виде спорта. В 2017, 2018 и 2019 годах он завоевывал титул чемпиона на международном турнире, посвященном памяти Гейдара Алиева.

На чемпионате Европы 2019 года в Румынии Фарид и Равид выступили в разных весовых категориях: Фарид в категории до 81 кг, а Равид – до 75 кг. Оба брата заняли вторые места. Стоит отметить, что Равид также является двукратным чемпионом Азербайджана и бронзовым призером Кубка мира.

В 2020 году Фарид завоевал бронзовую медаль на чемпионате мира, проходившем в Виннице (Украина). В том же году ему было присвоено звание мастера спорта международного класса. После этого он начал выступать в боях без правил (ММА).

С 2022 года Фарид одержал 4 победы на профессиональной арене. Первый бой в Баку против Илкина Шакаралиева он выиграл удушающим приемом во втором раунде. Во втором бою, против Турала Фарзалиева, Фарид потерпел поражение в первом раунде, однако следующие три поединка вернули ему чемпионскую сла-

ву. Он победил Фархада Махмудова, американца Якоба Фарлера и Гусейна Алиева из Грузии, нокаутировав всех своих соперников в первом же раунде. Теперь Фариду предстоит новые профессиональные бои по правилам ММА.

Он выражает благодарность своему тренеру Эльшану Шукюрову за наставничество и гусарскому бизнесмену Сабиру Фарзалиеву за материальную и духовную поддержку.

Сегодня Фарид работает тренером по самбо в Олимпийском центре города Гусар. Для своих воспитанников, возрастом от 5 до 20 лет, он является примером трудолюбия, силы воли и стойкости. Сам Фарид гордится тем, что среди его учеников уже есть многообещающие спортсмены, которые продолжают развивать традиции боевых искусств в Азербайджане.

Руслан ОРУДЖОВ

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

ВИРИ ХЪТИН ТУШИР СУЛЕЙМАН

Чи камалэглидикай кхъенвай гзаф авторри хиве кьазвайвал, Стлал Сулейман вири хътин инсан тушир. Адахъ вичиз махсус кылихар авай. Датлана гьахъ вине кьазвай шаирди гардан клирзавайбуруз, ялтахриз нифрет

Ашукъар катнай

Садра Агъа Стлалдал са агъваллу итимдин мехъерар тухун патал ашукъар атанвай. Абуру датлана чпиз тийижир итимдин, хуьруьн ва марвардал ашукъ хъанвай билбилрин тарифар ийиз жемят алдахарзавай. Сулейманавай вилералди акур-бур эхиз жезвач ва ада жемятдин вилик экъечина лугъузва: «Билбилдикай заваяни лугъуз жеда». Ада вичин «Билбил» шиир клелайла вири пагъ атлана амуькнай. Сулейманан шиир ашукърин мандилай тафаватлу тир. Шаирди «Саймиш тийиз чи жемятар, хупл клевиди ви чин билбил» лугъуз, ичимайи мотивралди халкъдин залан гьаларикай хабар авачир билбилдиз туьгметар ийизвай. Гьа идалди ада сифте яз гьаклан тарифар ийиз халкъдин кыл алцуларзавай куьгъне поэзиядиз вичин наразивал кьалурнай ва шииратди халкъдин дердийрикай хабар гана кланзавайди я лагъанай.

Сулеймана шиир клелна куьтягъайла ашукъар чпин чуьнгуьрарни туна катнай. И вакъиадилай 30 йис алатдалди Агъа Стлалдал са ашукъни хтаначир. Марагълуди ам я хьи, Сулейманакай кхъей бязи авторри гьам и вакъиа, гьамни Максим Горькийди лагъай «ашукъ» гаф асасдиз кьачуна шаирдикай ашукъ авунай. И месэладихъ авсиятда вичин наразивал кьалурай чи машгъур алим Гьажибег Гьажибегова 1936-йисан 21-апрелдиз «Дагестанская правда» газетдиз акъудай вичин «Советрин Дагъустандин халкъдин шаир» макъалада кхъенай: «Стлал Сулеймана шумудни са сеферда вичиз ашукъ лагъайбуруз наразивал кьалурайди я. Ам шаир я ва садрани ашукъ хъайиди туш. Ада санани, са межлисдални ашукъвал авурди туш». Гуьгъуьнлай малум хъайивал, бязи критикири Сулейманан члаларин халкъдин мецин эсерриз мукъавал, халкълувал фикирда кьуна адаз ашукъ лагъанвайди я кьван.

Жуван хипер хъсан я

Шаирдиз гзаф хъел кьведай крарикай сад кьалп затлар арадал гъун тир. Сулейманан шиирар урус члалаз элкьуьрай бязи ксари адан са кьадар члалар кьалп жуьреда таржума авунай. 1935-йисуз ада ихътин шииррикай хабар кьуна Гьажибег Гьажибеговавай жузунай: «Зи

ийидай. Такабур гвай, лавгъа ксар адан вилин душман тир. Гьахъсуз рахадай ксариз Сулеймана ахътин гафар лугъудай хьи, абур яргъалай шаир акурла катдай.

лацу хиперин суьруьдиз мурдар ваклар вучиз ахъайзва?» Алимди Магъачкъаладиз хъфейла обкомда кыле фейи мярекатдал шаирдин наразивалерикай малумат ганай. Гуьгъуьнлай Сулеймана лагъай гафар бубайрин мисалдиз элкьвенанай, анжах таржумайрин ери хъсанарун патал тедбир акуначир.

1936-йисуз Москвадин кьве чапханади адан шииррин кьве ктаб чапдай акъуднай. Сулейманак хвеша хъунин чкадал хъел акатнай. Ада къунши муаллимдиз эверна Москвадиз чар кхъиз тунай. Гьа чарче кхъенанай: «Заз масадан ваклар герек туш. Жуван суьруьдин кьеци хипер генани хуш я».

Анлай кьулухъ шаирди рекъидалди са таржумачини кьабулначир. Анжах Эффенди Капиевахъ галаз дуст хъхъанай. Сулеймана вичин дунья дегишарайдалай са йис алатайла адан хва Муцайба «Литературная газетадиз» акъудай макъалада кхъенанай: «Зи юлдашир зи бубадикай кхъенвай макъалаяр ва рикел хкунар мукъуфдалди клелна, амма заз я жуван буба, яни таржумайрай адан шиирар чир хъанач».

Валчагъ алаз чиди

Стлал Сулейман Магъачкъаладай Москвадиз, СССР-дин зарийрин I съезддиз рекъе твадайла ам цийи костюмар алуькларна, туьгуьна галстук туна, дамахарна ракуьриз клан хъанай. Комиссия гьикъван алахънайтлани, шаирди разивал ганачир. Ада лагъанай: «Зун халкъдиз шаламарни куьгъне валчагъ алаз хъсандиз чиди. Москвадизни гьа икI фиди».

Гуьгъуьнлай Сулеймана вичин гуьмбет туьклуьрай машгъур лезги скульптор Аскер-Сарижадиз и месэладикай хуьрез-хуьрез ихтилатна лагъанай: «Москвадин СССР-дин халкъарин музейдиз фидайла зи гуьгъуьнаваз гапIал-гапIал жез гзаф инсанар кьезвай. Абуруз зун музейдин экспонат хъиз хъанай. Максим Горькийдин кыливни зун гьа икI фенай».

Айнадин тлалабун

Кремлда Сулейманаз Ленинан орден гайидалай кьулухъ ам са члехи магазиндиз тухвана лагъанай: «Гьукуматдиз вичин патай ваз савкъатар вугуз кланзава. Жуван риклиз вуч кланзаватIа, гьикъван шейэр кланзаватIа кьачу».

Магазинда шаирдин рикел ви-

чин уьмуьрдин юлдаш Айнадин гафар хтана. Ада Сулейманавай пуд кило шекер, кьве пачка чай ва цлуд юкI хун кьачун тлалабнавай. Адаз и шейэр клан хъайила вири пагъ атлана амуькна. Магазинчийри: «Чаз хун авач, хъсан магъутни ипек ава, гьабур кьачу», – лагъана. Шекердин эвезда адаз шоколад теклифна. Ингъе Сулейман вичин гафунилай элячIнач ва шаирдиз анжах Айнади тапшурмишай шейэр клан хъана. Эхирни маса магазиндай адаз хун жагъурна.

Квализ хтайла Айнади лагъана: «Вуна дуьз авунвайди я. Багъа магъутни ипек чаз герек туш, чун ужуж пекер алуьклиз вердиш хъанвайди я. Шоколаддин дадни чаз чизвайди туш».

Кьве кьиметлу гаф

Дагъустандин гьукуматдин залда Стлал Сулейманан яратмишунриз талуькарнавай мярекат кыле физвай. Докладдин береда президиумда ацуькнавай Сулейман вичин чкадилай къарагъна секинлиз раклар галайнихъ физва. Ракларихъ галай Къияс Межидова адавай жузава: «Сулейман халу, вун гьиниз физва?» Шаирди Къиясан япал кушкучна лугъузва: «Гуарарай акъахдайла за анал гзаф кьиметлу кьве гаф кьадарна. Акван абур кьажгъидатIа!»

Са герендилай шаир элкьвена залдиз хквезва. Къияс Межидова жузава: «Къажгъанани, Сулейман халу?» Шаирди хвешадаказ жаваб гузва: «Жагъана».

Доклад кылиз акъатайла Сулейманаз гаф гузва. Ада кьежел экъечина цийиз теснифай шиир клелзава.

Мярекатдилай гуьгъуьнлиз Къияс Межидова Эффенди Капиевавай им вучтин месэла я лагъана хабар кьазва. Эффендиди хуьрез-хуьрез лугъузва: «Ина кьатлуниз тежер вуч ава хьи. Цийи шиир теснифун патал ам са геренда текдиз амуькна кланзавай. Халисан шаир я!»

Рикел хуьх!

Редакциядиз чарар ракуьрзавай чи бязи клелдайбуруз урус члалаз лезги члалаз атанвай гафарин эхирар гьикI кхъидатIа хъсандиз чизвач. Гъавилей чна агъадихъ абуруз и месэладикай чирвилер гузва.

Урус члалаз атанвай гафарин эхирда я гьарф авайла, ам падежриз дегишардайла я хуьзва. Эгер е гьарф аваз хъайитIа, ам квахъзава: **партия-партияди, партияда, парти-яр..., собрание - собранияди, собранияда, собранияр...**

«Идея» гафунин гзафвилине кьадардин асул падежда кьве я, амай падежра **ий** кхъида: **идея-идеяяр, идеяйра** ва икI мад.

Эхирда **р, м, н, л** сесерикай сад аваз, адан виликни ачух тушир сес квай гафарин гзафвилине кьадар - **аяр** ва **я - ияр** гилигна кхъида: **центр-центраяр, центрайра; метр-метрийяр, метрийри; комбайн-комбайнийяр, комбайнийри** ва мсб.

Чпин суффиксар (**-ск, -ческ, -ин, -е**) хвена кхъин чарасуз тир дуьшуьшра урус члалаз атай прилагательныйрин эхирра гьамиша родриз дегиш тежер са форма (**-ный, -ский, -ческий, -ной**) кхъида: **культурный кас, заказной чар** ва мсб.

Эхирда хуьтуьл лишан (**ь**) авай урус гафар лезги члала анжах теквилине кьадардин асул падежда а лишан (**ь**) хвена кхъида, амай вахтара а лишан авачиз кхъида: **модель-моделди, моделда... портфель-портфельди, портфельда** ва мсб.

Существительный теквилине кьадардин асул падежда гьа урус члала хъиз, - **ая, -ее, -ие, -ое, -ные** эхирар хвена кхъида, амай падежра ва гзафвилине кьадарда лезги члала лугъудайвал кхъида. Амма хсуси тIварар ва фамилийри ихътин эхирар вири формайра хвена кхъида. Месела: **М.Горький-М.Горькийди, Крупская-Крупскаяди** вам сб.

Чир хуьхь!

- Къафкъаздин дагълар 28 миллион йис инлай вилик арадиз атанва. И дагълар гьар йисуз 1,5 сантиметрдин хкаж жезва.

- XIII виш йисан сифте кылера «Монголрин тарих» ктаб кхъей машгъур алим Инока Магакиди вичин ктабда лезгийр дуьньядин виридалайни кьадим халкъарикай тирди кьалурнава.

- Машгъур тарихчи З.В.Удальцова вичин «Древняя Русь - зона встречи цивилизаций» эсерда кхъенвайвал, XII виш йисан сифте кылера Европадин савдагарар Лезгистандиз атанай ва гьа члалаз лезгийринни Европадин агъалийрин арада алишвериш гатIуннай.

- 1239-йисуз Дербент вичин гъилик кутур Баты хандин 60 агъур кушунди Рича хуьр кьаз кланз лезгийрихъ галаз 25 юкъуз женг чIугунай. Хуьр итимрихъ галаз санал дишегълийри, кьуьзуьбуру ва аялрини хуьзвай. Агъзурралди монгол аскерар яна кьейи ричавийри эхирдалди женг чIугунай ва ягъунра чебни вири гьелек хъанай. Рича кьурла монголри хуьруьз цIай яна канай.

- 1859-йисуз урусри Дагъустандин машгъур кьагъриман Имам Шамил кьуна Урусатдиз тухвайла адавай жузунай: «Ваз нихъ галаз гуьруьшмиш жез кланзава?» Ада сифте яз генерал Ермолован тIвар кьунай ва абур гуьруьшмишни хъанай. Марагълуди ам я хьи, урус пачагъди Шамилаз Ермолова кьачурдалай пара пенсия тайинарнай.

ВОЗРОЖДАЯ ДУШУ

Часто ли мы слушаем лезгинские народные песни? А современную национальную музыку? А что такое современная национальная лезгинская музыка?

На эти и многие другие вопросы можно будет получить ответ уже совсем скоро.

- Лезгинские ритмы
 - Народные мелодии
 - Современные инструменты
 - Вопросы актуализации
- исконных мотивов и многое другое.

3 ноября 2024 года в рамках

Всероссийской акции «Ночь искусств» пройдет лекция-концерт, посвященная истокам лезгинской народной музыки и ее современной реализации.

Лекцию-концерт проведет общественный деятель, музыкант Сурия Фейзуллаевна. А также Антон Свиридов (клавиши), Максим Исаев (саксофон), Ольга Крайнова (виолончель), Александр Нугаев (ударные), Алексей Парфенюк (гитара), Даниил Смирнов (бас-гитара) и группа народных инструментов: гармонь, барабан — Мухамендур Султанов,

заслуженный артист РД.

Мероприятие пройдет в Большом Зале Библиотеки иностранной литературы (Николоямская, 1).

ГАФАРГАН

Абалди – анихъ

Авайна – авай чкада

Агъарар – сеперар

Агъат – тIач ргадай къаб

Ака – гъвечи тIанур

Арагъач – дана

АстIам – гъаргъалаг

Байдакъ – акъулдиз зайифди

Бара – сеферда

Бафа – цуьлцуьн кIунчI

Бахил – кух галай кIвачин къапар

Баяш – тIебиатдин секин гъал

Гав – суван яц

ГалкIам – афардай хъач

ГенгецI – гъвечи нуькI

Гидгъана – ацIана

Гъурса – дерт

Гъалей – элкъвей цлар

Далдаба – масадбуруз таквадайвал

Жакъан – кIам квай чка

Ибалди – инихъ

Илихун – юкъ гъалдна агъуз хъун

Ипил – кIарасрин кIватIал

ИткIисун – хъар кутун

Ихлифун – элкъвена хтун

ИхникI – нуькIерин са жинс

Ицифун – циф къалин хъун

«LEZGI CLUB» ВДАЛИ ОТ РОДИНЫ

В октябре начал свою работу разговорный клуб Лезгинского языка. Это новый формат изучения языка, где основной инструмент обучения – живая разговорная практика. Фокус идет на то, чтобы участники как можно больше использовали язык в контексте и в реальных ситуациях, таким образом постепенно убирая языковой барьер.

Клуб действует по системе подписки: за разовую оплату в месяц участник получает неограниченный доступ ко всем занятиям. Занятия проходят каждый день в вечернее время, что дает возможность каждому подстраивать свой график и записываться на удобное для себя время. Также заранее каждому подписчику предоставляется бланк записи на наступающую неделю, где прописаны темы встреч.

Тематические занятия охватывают как общенациональные вопросы, позволяя каждому выразить своё мнение на родном языке, так и игровое взаимодействие, которое оживляет вечерний досуг и разнообразит серые будни.

Онлайн встречи проходят под руководством кураторов – учителей лезгинского языка. Они уверенно направляют общение в нужное русло, контролируют речь участников и заботливо

исправляют ошибки.

Важно отметить, что проект «LezgiClub» был создан братом и сестрой Эсли и Эмиль Гасановыми. Находясь за границей, вдаль от родины, они остро почувствовали потребность в общении на родном языке и в регулярной практике. Вместо того чтобы грустить, они решили взять инициативу в свои руки и объединить людей, сталкивающихся с общей проблемой: нехваткой общения на родном языке, неуверенностью в речи и безграничной любовью к своей нации. Оказалось, что таких людей много!

На данный момент клуб уже показал высокие результаты. Все участники первого потока продлили подписку, социальные сети за месяц набрали около 2000 подписчиков, а новых участников становится все больше и больше.

Мы желаем успехов такому замечательному проекту, как «LezgiClub», а Эсли и Эмилю безграничного вдохновения и мотивации для реализации поставленных задач.

Сурия ФЕЙЗУЛЛАЕВНА,
г. Москва

КАСБУБАДИН ХЖЕТАР

ЧИДАЧ ЛУГЪУДАЙ ХЫИ

Касбуба аял тирла гыле хъран фу къуна рекъел экъечIна. Къунши аялар адан къилив кIватI хъана. Адани, хъфена кIвале чанахда авай фар гъана, аялриз пайна. Нянихъ хизандин суфрадал фу гъыз фейи дидедиз са фу амаз акуна:

– Ина амайди са фу я хьи, бес вад фу гъиниз фена?

– Вуна бес ваз гысабар чидач лугъудай хьи? – жаваб гана гъвечи Касбубади.

ВАЧ, ГЫСАБА

Садра Касбубади фекъидиз:
– Вуна кылел къведай крарни, хъсан-писдни лугъуда. Бес чи вилик квай атIа тама шумуд тар аватIа лагъ тIун, фекъи?

– Вуна закай ягъанатармир. Гъамни чир жедай кIвалах яни?

– Эхъ, фекъи, чир жедай кIвалах я, заз чида.

– Лагъ тIун.

– А тама ви чурудал гыкъван чIарар алатIа, гъакъван тарар ава. ЧIалахъ туштIа, вач, гысаба.

ЦИФ АЛАЙ

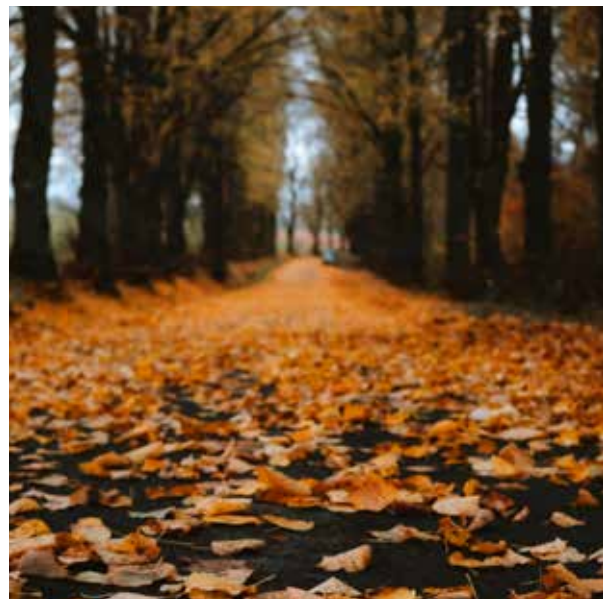
Йикъарикай саюкъуз Касбубади экуьнилай няналди салаз пер ягъиз хъана. Къуншийриз и кар аламат хъана:

– Я Касбуба, вуна салаз пер вучиз язава?

– Санал йифиз за къизилар кутуна, гила абур гъат хъийизмач.

– Бес вуна лишан эцигначни?

– А чкадал циф алай, – лагъана Касбубади.

“Samur” Ləzgi Milli Mədəni Mərkəzi və
“Samur” qəzetinin kollektivi
Rəşad Aslanova atası
Əmirbəy Mərdəli oğlunun
vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin
hüznlə başsağlığı verir.

Baş redaktor
Sədaqət KƏRİMOVA

www.samuronline.com
sedagetkerimova@gmail.com

✓ Гъар хуьре са кледе эциг.

✓ КичIедайдакай дуст къамир.

✓ Агакъай гад гарув вугумир.

Ünvan: AZ 1073 Bakı,
Mətbuat prospekti,
“Azərbaycan” nəşriyyatı,
3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.
055-530-10-05